
METİNLER

Milletlerarası Sözleşmeler

ÇOCUK HAKLARININ KULLANILMASINA İLİŞKİN AVRUPA SÖZLEŞMESİ*

Önsöz

Avrupa Konseyi'nin üye Devletleri ve bu Sözleşmeyi imzalayan diğer Devletler,

Avrupa Konseyi'nin amacının, üyeleri arasında daha sıkı bir birlik kurmak olduğunu gözönüne alarak,

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesini ve özellikle, bu Sözleşme'nin Taraf Devletlerin yasal, idari ve Sözleşme ile tanınan diğer hakları uygulamaya geçirmelerini isteyen 4 üncü maddesini dikkate alarak;

Parlamentar Meclis'in çocuk haklarına ilişkin 1121 (1990) sayılı Tavsiye Kararı'nın içeriğini kaydederek,

Çocukların haklarının ve yüksek çıkarlarının geliştirilmesi gerektiğine ve bu vesileyle çocukların özellikle kendilerini ilgilendiren ailevi işlemlerde olmak üzere, bu hakları kullanma olanağına sahip olmaları gereğine inanarak,

* Sözleşme metni, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin resmi internet sitesinden alınmış olup metin henüz Resmi Gazete'de yayımlanmamıştır. 4620 sayılı Onaylamayı Uygun Bulma Kanunu için bkz. RG. 01.02.2001 - 24305.

Çocukların haklarının ve yüksek çıkarlarının geliştirilmesi için gerekli bilgiler edinmeleri ve çocukların görüşlerinin usulüne uygun şekilde ele alınması gerektiğini teslim ederek,

Ailelerin çocuklarının hakları ile yüksek çıkarlarının korunmasında ve geliştirilmesindeki rolünün önemini teslim ederek ve lüzumu halinde Devletlerin de bu koruma ve geliştirmeye iştirak etmeleri gerektiğini gözönüne alarak,

Bununla birlikte, anlaşmazlık durumunda, ailelerin sorunu bir adli mercinin önüne getirmeden çözüm bulmayı denemelerinin uygun olacağını gözönünde tutarak, aşağıdaki hususlarda mutabık kalmışlardır :

BÖLÜM I – SÖZLEŞMENİN UYGULANMA ALANI, AMACI VE TANIMLAR

Madde 1 - Sözleşmenin uygulanma alanı ve amacı

1) Bu Sözleşme 18 yaşına ulaşmamış çocuklara uygulanır.

2) Bu Sözleşmenin amacı, çocukların yüksek çıkarları için, haklarını geliştirmek, onlara usule ilişkin haklar tanımak ve bu hakların, çocukların doğrudan ve diğer kişiler veya organlar tarafından bir adli merci önündeki, kendilerini ilgilendiren davalardan bilgilendirilmelerini ve bu davalara katılmalarına izin verilmesini teminen kullanılmasını kolaylaştırmaktır.

3) Bu Sözleşmenin amaçları açısından, bir adli merci önündeki, çocukları ilgilendiren davalar, özellikle çocukların ikameti ve çocuklarla şahsî ilişki kurulması gibi velayet sorumluluklarına ilişkin davalardır.

4) Her Devlet, imza sırasında veya onay, kabul, uygun bulma ve katılma belgesinin tevdiî sırasında, Avrupa Konseyi Genel Sekreterine muhatap bir beyanla, bir adli merci önünde bu Sözleşmenin uygulanacağı en az üç çeşit aile uyuşmazlığını belirlemelidir.

5) Tarafların herbiri, ek bir beyanla, Sözleşme'nin uygulanacağı ilave aile uyuşmazlıklarını belirtebilir veya 5 inci madde, 9 uncu maddenin 2 nci paragrafı, 10 uncu maddenin 2 nci paragrafı ve 11 inci madde ile ilgili bilgi verebilir.

6) Bu Sözleşme Tarafların çocuk haklarının geliştirilmesi ve kullanılmasında daha elverişli kurallar uygulamalarını engellemez.

Madde 2 – Tanımlamalar

Bu Sözleşmede,

a) “adli merci” ibaresinden bir mahkeme veya buna eşit yetkileri olan idari bir merci;

b) “velayet sorumluluğuna sahip olanlar” ibaresinden ebeveynler ve velayet sorumluluklarının tümünü veya bir kısmını kullanmaya yetkili başka şahıslar veya kurumlar,

c) “temsilci” ibaresinden bir adli merci önünde, bir çocuk adına hareket etmek için tayin edilmiş avukat gibi bir şahıs ya da kurum,

d) “İlgili bilgiler” ibaresinden, bu bilgilerin verilmesinin çocuğun esenliğine zarar getirmemesi kaydıyla, çocuğun haklarını tümüyle kullanmasına olanak vermek amacıyla, çocuğa, yaşı ve idrak gücü gözönünde tutularak verilecek uygun bilgiler anlaşılır.

BÖLÜM II - ÇOCUKLARIN HAKLARININ KULLANILMASINI GELİŞTİRMEK İÇİN USULE İLİŞKİN TEDBİRLER

A. Çocuğun usule ilişkin hakları

Madde 3 – Davalarda bilgilendirilme ve dava sırasında görüşünü ifade etme hakkı

Yeterli idrake sahip olduğu iç hukuk tarafından kabul edilen bir çocuğa, bir adli merci önündeki, kendisini ilgilendiren davalarda, yararlanmayı bizzat da talep edebileceği aşağıda sayılan haklar verilir :

a) ilgili tüm bilgileri almak;

b) kendisine danışılmak ve kendi görüşünü ifade etmek;

c) görüşlerinin uygulanmasının olası sonuçlarından ve her tür kararın olası sonuçlarından bilgilendirilmek.

Madde 4 – Özel bir temsilci atanmasını isteme hakkı

1) 9. madde saklı kalmak kaydıyla, iç hukuk bir menfaat çatışma-

sı nedeniyle çocuğun ebeveynlerini çocuğu temsil etme olanağından mahrum ederse, çocuğun şahsen veya diğer şahıs ve kurumlar aracılığıyla, adli bir merci önündeki kendisini ilgilendiren davalarda kendisini temsil edecek özel bir temsilci atanmasını isteme hakkı vardır.

2) Devletler 1. Paragraftaki hakkın, yalnız iç hukuk tarafından yeterli idrak gücüne sahip olduğu kabul edilen çocuklara uygulanmasını öngörmekte serbesttirler.

Madde 5 – Usule ilişkin, mümkün olan diğer haklar

Taraflar, adli bir merci önünde çocukları ilgilendiren davalarla ilgili olarak onlara usule ilişkin özellikle;

a) kendi görüşlerini ifade etmekte yardımcı olması için kendi seçtikleri uygun bir kişiden yardım almayı isteme hakkı;

b) kendi kendilerine veya diğer şahıslar veya kurumlar vasıtasıyla, ayrı bir temsilcinin, uygun olduğu takdirde bir avukatın tayinini isteme hakkı,

c) kendi temsilcilerini tayin etme hakkı;

d) sözkonusu davalarda tarafların sahip olduğu hakların tümünü veya bir kısmını kullanma hakkı;

gibi ek haklar tanınması olanağını incelerler.

B. Adli Mercilerin rolü

Madde 6 – Karar süreci

Bir çocuğu ilgilendiren davalarda adli merci, bir karar almadan önce:

a) Çocuğun yüksek çıkarına uygun karar almak için yeterli bilgiye sahip olup olmadığını kontrol etmeli ve gerektiğinde özellikle velayet sorumluluğunu elinde bulunduranlardan ek bilgi sağlamalıdır.

b) Çocuğun iç hukuk tarafından yeterli idrak gücüne sahip olduğunun kabul edildiği durumlarda,

- çocuğun bütün gerekli bilgiyi edindiğinden emin olmalıdır.

- çocuğun yüksek çıkarına açıkça ters düşmediği takdirde, gerekirse kendine veya diğer şahıs ve kurumlar vasıtasıyla, çocuk için elverişli durumlarda ve onun kavrayışına uygun bir tarzda çocuğa danışmalıdır.

- çocuğun görüşünü ifade etmesine müsaade etmelidir.

c) Çocuğun ifade ettiği görüşe gereken önemi vermelidir.

Madde 7 – Acil hareket etme mecburiyeti

Bir çocuğu ilgilendiren davalarda, adli merci gereksiz gecikmeyi engellemek için çabuk hareket etmeli, kararlarının süratle uygulanmasını garanti edecek düzenlemeler sağlanmış olmalıdır. Adli merci acil durumlarda gerektiğinde derhal uygulanabilir kararlar alma yetkisine sahiptir.

Madde 8 – Kendi inisiyatifiyle harekete geçme

Bir çocuğu ilgilendiren davalarda, çocuğun esenliğinin ağır bir tehlike altında olduğunun iç hukuk tarafından belirlendiği durumlarda, adli mercinin re'sen harekete geçme yetkisi vardır.

Madde 9 – Bir temsilci atanması

1) Bir çocuğu ilgilendiren davalarda, iç hukuk gereğince, çocukla olan çıkar çatışması sonucunda velayet sorumluluğuna sahip kişiler çocuğu temsil etme yetkisinden men edildiklerinde, mahkemenin bu davalarda çocuk için bir özel temsilci atama yetkisi vardır.

2) Taraflar, bir çocuğu ilgilendiren davalarda, adli mercinin çocuğu temsil etmek için başka bir temsilci, gerekli olduğu takdirde bir avukat tayin etmek yetkisine sahip olduğunu sağlama olanağını gözönünde bulundururlar.

C. Temsilcilerin rolü

Madde 10

1) Temsilci, bir adli merci önündeki çocuğu ilgilendiren davalarda, çocuğun yüksek çıkarlarına ters düşmemek kaydıyla;

a) Çocuğa, yeterli idrak gücüne sahip olduğu iç hukuk tarafından kabul edildiği takdirde, gerekli her bilgiyi vermeli;

b) Çocuğa, yeterli idrak gücüne sahip olduğu iç hukuk tarafından kabul edildiği takdirde, görüşünün uygulanmasının olası sonuçları ile temsilcinin her faaliyetinin olası sonuçları hakkında izahat vermeli,

c) Çocuğun görüşünü belirleyerek adli mercinin bilgisine sunmalıdır.

2) Taraflar, velayet sorumluluğuna sahip kişilerin 1. paragraf hükmü kapsamına alınması hususunu gözönünde bulundururlar.

D. Bazı hükümlerin genişletilmesi

Madde 11

Taraflar, diğer kurumlar önünde çocukları ilgilendiren davalar ile çocuklarla ilgili olup, dava konusuna girmeyen sorunların 3. 4. ve 9. madde hükümlerinin kapsamına alınması hususunu gözönünde bulundururlar.

E. Ulusal Kurumlar

Madde 12

1) Taraflar, diğerleri yanında özellikle 2. paragrafta öngörülen işlevleri bulunan kurumlar aracılığıyla çocuk haklarının geliştirilmesini ve kullanılmasını teşvik ederler.

2) Bu işlevler şunlardır :

a) çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin kanun hükümlerini güçlendirmek için öneriler yapmak;

b) çocuk haklarının kullanılmasına ilişkin mevzuat tasarıları hakkında görüşler vermek;

c) çocuk haklarının kullanımı ile ilgili genel bilgileri medyaya, kamuya, kişilere veya çocuklara ilişkin sorunlarla ilgilenen kurumlara sağlamak,

d) çocukların görüşünü araştırmak ve onlara gerekli tüm bilgiyi sağlamak.

F. Diğer tedbirler

Madde 13 – Arabuluculuk ve anlaşmazlıkların çözümünde diğer konular

Anlaşmazlıkların önüne geçmek veya çözmek, adli bir merci önünde çocukları ilgilendiren davaları önlemek için Taraflar, arabuluculuk ve anlaşmazlıkların çözümüne yönelik diğer tüm yöntemlerin uygulanmasını ve Taraflarca belirlenen uygun durumlarda bu yöntemlerin bir anlaşmaya varmakta kullanılmasını teşvik ederler.

Madde 14 – Adli yardım ve hukukî danışma

İç hukuk, adli bir merci önünde çocukları ilgilendiren davalarda çocukların temsili için adli yardım ve hukukî danışmayı öngördüğünde, bu hükümler 4. ve 9. maddelerin içerdiği sorunlara uygulanır.

Madde 15 – Diğer uluslararası belgelerle ilişkiler

Bu Sözleşme, Taraflardan birinin taraf bulunduğu ya da olacağı, çocukların ve ailelerin korunmasıyla ilgili özel konuları inceleyen başka uluslararası belgelerin uygulanmasına engel oluşturmaz.

BÖLÜM III - DAİMİ KOMİTE

Madde 16 – Daimi Komitenin kurulması ve işlevleri

1) Bu Sözleşmenin amaçları için bir Daimi Komite kurulmuştur.

2) Daimi Komite bu Sözleşme'ye ilişkin sorunları takip eder. Bu komite özellikle :

a) Sözleşme'nin uygulanması veya yorumu hakkında, ilgili her sorunu inceleyebilir. Daimi Komite'nin Sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili sonuçları bir tavsiye kararı şeklinde olabilir; tavsiye kararları, oy verenlerin dörtte üç çoğunluğuyla kabul edilir;

b) Sözleşme'ye değişiklik önerebilir ve 20. maddeye uygun olarak önerilen değişiklikleri inceleyebilir;

c) 12. maddenin 2. paragrafında öngörülen işlevleri ifa eden ulusal kurumlara tavsiye ve yardım sağlayabilir ve bunlar arasındaki uluslararası işbirliğini geliştirebilir.

Madde 17 – Oluşum

1) Her bir Taraf Daimi Komite nezdinde bir veya birçok delege tarafından temsil edilebilir. Her bir Tarafın tek oy hakkı vardır.

2) Bu Sözleşme'ye taraf olmayan, 21. maddede atıfta bulunulan her Devlet Daimi Komite'de bir gözlemci tarafından temsil edilebilir. Aynı husus 22. madde hükümlerine uygun olarak Sözleşme'ye katılmaya davet edildikten sonra, diğer Devlet veya Avrupa Topluluğu'na da uygulanır.

3) Taraflardan biri, toplantıdan en az bir ay önce Genel Sekreteri karşı görüşünden bilgilendirmediği takdirde, Daimi Komite;

Yukarıda 2. paragrafta öngörülmemeyen her Devlet;

Birleşmiş Milletler'in Çocuk Hakları Komitesi;

Avrupa Topluluğu;

Uluslararası her hükümet kuruluşu;

12. maddenin 2. paragrafında öngörülen işlevlerden birini veya birçoğunu yürüten hükümet dışı uluslararası her kuruluş;

12. maddenin 2. paragrafında öngörülen işlevlerden birini veya birçoğunu yürüten her ulusal kuruluş, hükümet kuruluşunu ve hükümet dışı kuruluşu, gözlemci olarak bütün toplantılara veya bir toplantının tümüne veya bir bölümüne katılmaya davet edebilir;

4) Daimi Komite çocuk haklarının uygulanmasıyla iştigal eden uygun kuruluşlarla bilgi değişiminde bulunabilir.

Madde 18 – Toplantılar

1) Avrupa Konseyi Genel Sekreteri bu Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihi izleyen üç yılın bitiminde, bu tarihi izleyen herhangi bir zaman ve kendi inisiyatifiyle Daimi Komite'yi toplantıya davet edecektir.

2) Daimi Komite, Tarafların en az yarısının hazır bulunması şartıyla karar alabilir.

3) Daimi Komite'nin kararları 16. ve 20. maddeler saklı kalmak kaydıyla hazır bulunan üyelerin çoğunluğu ile alınır.

4) Daimi Komite bu Sözleşme'nin hükümleri saklı kalmak kaydıyla, kendi iç yönetmeliğini ve Sözleşme çerçevesinde uygun bütün görevleri ifa etmek için kuracağı her çalışma grubunun iç yönetmeliğini hazırlar.

Madde 19 – Daimi Komite raporları

Daimi Komite, her toplantıdan sonra, Taraflara ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'ne görüşmelere ve alınan kararlara ilişkin bir rapor gönderir.

BÖLÜM IV – SÖZLEŞME'YE GETİRİLECEK DEĞİŞİKLİKLER

Madde 20

1) Taraflardan biri veya Daimi Komite tarafından bu Sözleşme'nin maddelerine önerilen her değişiklik, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne bildirilir ve onun tarafından Daimi Komite'nin müteakip toplantısından en az iki ay önce, Avrupa Konseyi üyesi Devletlere, her imzacıya, her Tarafa, 21. madde hükümlerine uygun olarak bu Sözleşme'yi imzalamaya davet edilen her Devlete veya 22. madde hükümlerine uygun olarak Sözleşme'ye katılmaya davet edilen Avrupa Topluluğu'na iletilir.

2) Bir önceki paragrafın hükümlerine uygun olarak önerilen her değişiklik Daimi Komite tarafından incelenir. Daimi Komite, katılımcıların dörtte üç çoğunluğu ile kabul ettiği metni Bakanlar Kurulu Komitesinin onayına sunar. Bu metin, onaydan sonra kabul edilmesi için Taraflara gönderilir.

3) Her değişiklik, tüm Tarafların değişikliği kabul ettiğini Genel Sekreter'e bildirdiği tarihten itibaren bir aylık sürenin bitimini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

BÖLÜM V – NİHAİ HÜKÜMLER

Madde 21 – İmza, onay ve yürürlüğe girme

1) Bu Sözleşme Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin ve Sözleşme'nin oluşmasına iştirak eden Avrupa Konseyi'ne üye olmayan Devletlerin imzasına açıktır.

2) Bu Sözleşme onaylama, kabul veya tasdike tâbi olacaktır.

Onay, kabul ve tasdik belgeleri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tevdi edilecektir.

3) Bu Sözleşme, bir önceki paragrafın hükümlerine uygun olarak, aralarında en az iki Avrupa Konseyi üyesi Devletin bulunduğu üç Devletin Sözleşme ile bağlı olduklarına dair rızalarını beyan ettikleri tarihi izleyen üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

4) Bu Sözleşme ile bağlı olduğuna dair rızasını sonradan beyan eden herhangi bir Devlet için, Sözleşme, onaylama, kabul ve tasdik belgesinin tevdi tarihini takip eden üç aylık sürenin bitimini izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girecektir.

Madde 22 – Üye olmayan Devletler ve Avrupa Topluluğu

1) Bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden itibaren, Avrupa Konseyi, Bakanlar Komitesi, kendi inisiyatifi ile veya Daimi Komite'nin teklifi ile Taraflara danışıldıktan sonra, Sözleşme'nin oluşturulmasına katılmamış her Devleti Avrupa Topluluğu'nu Avrupa Konseyi Statüsü'nün 20. maddesinin, "d" fıkrasında öngörülen çoğunluğun kararıyla ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nde temsil edilme hakkına sahip Taraf Devletlerin temsilcilerinin oybirliğiyle Sözleşme'ye katılmaya davet edebilir.

2) Bu Sözleşme, katılan her Devlet veya Avrupa Topluluğu için katılma belgesinin Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne tevdi edilmesinden itibaren üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 23 – Ülkesel uygulama alanı

1) Her Devlet imza sırasında veya onay, kabul, tasdik veya katılma belgesini tevdi ederken bu Sözleşme'nin uygulanacağı ülke toprak veya topraklarını belirleyebilir.

2) Taraflar daha sonraki bir tarihte Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne muhatap bir beyan ile bu Sözleşme'nin uygulanma alanını, uluslararası ilişkilerinden sorumlu ya da adına taahhütte bulunmaya yetkili olduğu, beyanda belirtilen herhangi başka bir ülke toprağına genişletebilir. Sözleşme, ülke toprağı açısından, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne beyanın yapılmasından itibaren üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

3) Yukarıdaki iki paragraf uyarınca yapılan herhangi bir beyan, bu beyanda konu edilen ülke toprağı ya da toprakları ile ilgili olarak Genel Sekretere yapılacak bir bildirim ile geri alınabilir. Geri alma, Genel Sekreter'in bildirimini almasından itibaren üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 24 – Çekinceler

Bu Sözleşme'ye hiçbir çekince konulamaz.

Madde 25 – Fesih

1) Akit Tarafların her biri Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne yapacağı bir bildirim ile bu Sözleşme'yi feshedebilir.

2) Fesih, Genel Sekreter'in bildirimini almasından itibaren üç aylık sürenin dolmasını izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.

Madde 26 – Bildirimler

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Konsey üyesi Devletlere, her imzacıya, her Tarafa ve Sözleşme'ye katılmaya davet ettiği diğer tüm Devletler ile Avrupa Topluluğı'na :

a) Her imzayı;

b) Her onaylama, kabul, tasdik veya katılım belgesinin tevdi edilmesini;

c) Bu Sözleşme'nin 21. ve 22. maddelerine uygun olarak her yürürlüğe giriş tarihini;

d) 20. maddeye uygun olarak kabul edilen her değişikliği ve bu değişikliğin yürürlüğe giriş tarihini;

e) 1. ve 23. madde hükümleri uyarınca yapılan her beyanı;

f) 25. madde hükümleri uyarınca yapılan her feshi;

g) Bu Sözleşme'yi ilgilendiren diğer herhangi işlem, bildirim veya yazışmayı tebliğ edecektir.

Yukarıdaki hükümleri kabul zımında, usulüne uygun olarak yetkili kılınan aşağıda imzaları bulunanlar bu Sözleşme'yi imzalamışlardır.

Avrupa Konseyi arşivlerinde saklanacak olan işbu Sözleşme, İngilizce ve Fransızca olarak ve her iki metin aynı derecede geçerli olmak üzere, tek nüsha halinde, 25 Ocak 1996 tarihinde Strazburg'da yapılmıştır. Avrupa Konseyi Genel Sekreteri, Avrupa Konseyi'ne üye Devletlere ve bu Sözleşme'nin hazırlanmasına katkıda bulunan üye olmayan Devletlere, Avrupa Topluluğu'na ve bu Sözleşme'ye katılmaya davet edilmiş her Devlete, Sözleşme'nin onaylanmış örneğini iletacaktır.

BEYAN METNİ

"Türkiye Cumhuriyeti, Sözleşme'nin 1. Maddesinin 4. Paragrafı uyarınca, Sözleşme'nin adli bir makam önünde aşağıdaki kategori aile hukuku davalarında uygulanacağını beyan eder.

1. Boşanma davaları,
2. Ayrılık davaları,
3. Çocukların velayetine ilişkin davalar,
4. Ebeveynle çocuk arasında kişisel ilişki kurulması,
5. Babalığın mahkeme kararı ile kurulmasına ilişkin davalar"